

Izvirni znanstveni članek (1.01)
 BV 70 (2010) 1, 95-105
 UDK: 272-732.3:929Stepišnik J.M.
 Prejeto: 03/10

Lilijana Urlep Stepišnik in škofijska sinoda

Povzetek: Članek obravnava škofijsko sinodo, ki je potekala od 27. do 30. avgusta 1883 v Mariboru v času škofa Stepišnika (1862–1869). Članek temelji predvsem na arhivskih virih in na literaturi, ki je nastala ob ali po sinodi. Predstavljeni so sklic sinode, sam potek ter sprejeti dekreti in statuti. V ospredje sta postavljena predvsem škofovo udejstvovanje na sinodi in njegov odnos do nekaterih perečih družbenopolitičnih vprašanj tistega časa, saj je škof s pripravo štirih sinodalnih vprašanj in z več govori aktivno sodeloval na sinodi. Poudarjena so tudi nekatera jezikovna vprašanja, povezana z uveljavljanjem slovenščine. V članku je zastavljeno tudi vprašanje očne sinode in sprejetih sklepov.

Ključne besede: škofijska sinoda, lavantinska škofijska sinoda leta 1883, škof Stepišnik, lavantinska škofija, cerkvena zgodovina

Abstract: **Bishop Stepišnik and the Diocesan Synod**

The present paper deals with the diocesan synod taking place from 27 to 30 August 1883 in Maribor in the time of Bishop Stepišnik (1862–1869). It is based on archive sources and on the literature that developed in connection with the synod and thereafter. The convention of the synod, its course and the passed decrees and statutes are presented. Special emphasis is given to the bishop's actions at the synod and to his attitude to some acute social-political issues of the time. Namely, by preparing four synodal questions and delivering several speeches bishop Stepišnik actively participated in the synod. Also some language issues connected to the acceptance of the Slovenian language are emphasized. The paper closes with the issue of a possible evaluation of the synod and of the decisions passed.

Key words: diocesan synod, Lavant diocesan synod 1883, bishop Stepišnik, diocese of Lavant, church history

1. Sklic sinode

Po predstavitvi škofijskega sedeža in po preoblikovanju škofijskih mej leta 1859 sta se tudi v lavantinski škofiji pokazali potreba in želja po sklicu škofijske sinode. Na pastoralni konferenci leta 1862 je bilo zastavljeno vprašanje, o katerih temah naj bi razpravljali na pokrajinski in o katerih na škofijski sinodi. Udeleženci dekanijskih pastoralnih konferenc so za škofijsko sinodo izpostavili naslednje teme: ureditev dijaškega semenišča, skrb za onemogle duhovnike, ureditev razmer med župniki in kaplani – pri tem so poudarili predvsem vprašanje prehrane –, poenotenje službe božje, izdaja primerne katekizma in priprava enotne cerkvene pesmarice (*Schluss-Protokoll* 1863, 10–11). Udeleženci pastoralnih konferenc so željo po sklicu sinode izrekli leta 1864 in ponovno leta 1881, ko je

dr. Jožef Ulaga vložil predlog ordinariatu, naj omogoči zasedanje, in ga utemeljil z naslednjimi besedami: »Glede razmer časa in vprašanj, ki se vsak den zoper cerkev stavijo; glede bojev, ki se zoper njo ali že ljuto bijejo ali po dokaj razumljivih znamenjih naznanjujejo; glede političnega stanja narodov v Avstriji, kateri hočeš ali nočeš vpliva na cerkvene razmere; glede tudi nedostojnih dohodkov mnogih cerkvenih beneficij v naši vladikovini vsak mora spoznati potrebo diecezskih sinod, katere bi kakor nekdanje imele nalogo, duhovščino storiti edino, možato, značajno, podučeno in srečno.« (*Schluss-Protokoll* 1881, 17) Škofijski ordinariat je pozitivno odgovoril na predlog: »Se bo zgodilo; ker se ta predlog strinja tudi s škofovimi osebnimi željami.« (17) Ob tej priložnosti je ordinariat duhovščino opozoril na izključno posvetovalno vlogo, citirajoč mnenje profesorja nemškega prava G. Philippsa: »Škofijska sinoda služi posebej temu, da zagotavlja potrebno učinkovitost uredb, predpisov, opominov, podukov in odločitev posameznega škofa v njegovi škofiji. Ob priznavanju pomena škofijske sinode je namreč treba ohraniti ta poseben odnos do škofa; na tem zborovanju je on edini sodnik in zakonodajalec. Vsi ostali, ki jih je sklical nimajo odločujočega glasu; temveč le dajejo nasvete, na katere pa škof ni vezan; medtem ko veljavnost škofovih uradno objavljenih zakonov ni odvisna od sprejetja na sinodi.« (17)

Ko je škof Jakob Maksimilijan Stepišnik od papeža Leona XIII. pridobil potrebno dovoljenje za sklic škofijske sinode pred pokrajinsko, je dne 25. oktobra 1882 naznanil škofijsko sinodo (Napotnik 1883, 6), ki je bila uradno sklicana z razglasom v škofijskem uradnem listu z dne 30. 5. 1883 (*Kirchliches Verordnungs-Blatt* 1883, II). V razglasu je škof pojasnil pomen in korist sinode, priporočil literaturo o tej tematiki in napovedal začetek sinode za torek, 28. avgusta 1883. Na sinodo, za katero je bila predvidena tudi duhovna priprava, so bili povabljeni stolni kanoniki, prošti in opati, dekani, župniki, redovniki in drugi, ki so [bili] dolžni biti navzoči po cerkvenem pravu ali običaju. Povabljeni so se morali vabilu odzvati ali pa navesti tehten razlog za neudeležbo.

2. Priprava sinode

Za pripravo in vodenje celotne sinode so bili imenovani sinodalni uradniki. Za promotorja sinode je bil izbran Matija Modrinjak, za tajnika Jurij Tutek, za lektorja in notarja dr. Mihael Napotnik, za prokuratorja klera Martin Strajnsak, ceremoniarja pa sta bila Janez Žuža in Karel Hribovšek (*Acta et Statuta* 1883, 46). Promotor sinode je skrbel za nemoten in pravilen potek sinode v skladu z dnevnim redom. Tajnik je naznanjal začetke sej in pripravljal potrebno gradivo. Lektor/notar je moral glasno brati pripravljene odloke in predloge in sestavljati zapisnike zborovanj. Prokurator klera je zbiral in povzegal pripombe in pritožbe duhovnikov, na njihovo željo pa predlagal in priporočal dopolnitve in spremembe sinodalnih sklepov in govoril v njihovem imenu. Ceremoniarja sta se ukvarjala s pravilnim potekom obredja. Poleg omenjenih je za potek sinode skrbelo še nekaj drugih duhovnikov (Napotnik 1883, 9–11).

Za pripravo sinodalnega gradiva in osnutkov statutov so bile ustanovljene štiri delovne skupine oziroma sekcije, ki so razpravljale o dodeljenih jim temah. Naštete sekcije so bile v bistvu partikularne kongregacije, ki so zasedale tudi med sinodo.

Prva sekcija je razpravljala o svetih misijonih, o duhovnih vajah klerikov, o cerkvenem petju in glasbi, o možnostih za zgodnje upokojevanje ter o upokojenih duhovnikih in deficientih (NŠAM, Sinode, š. 1, *Singulis hisce Sectionibus*). Sekcijo je vodil Ignacij Orožen, referent je bil dr. Ivan Križanič, ki se je poglobil v vprašanje o upokojevanju

duhovnikov, notar pa Ivan Skuhala, ki je obdelal prva tri vprašanja (NŠAM, Sinode, š. 1, Napotnikov rokopis).

Druga sekcija je obravnavala naslednje teme: duhovniška obleka, izhodi duhovnikov v večernem času, oporoke duhovnikov in družba duhovnikov lavantinske škofije (NŠAM, Sinode, š. 1, *Singulis hisce Sectionibus*). Sekciji je predsedoval Franc Kosar, referent je bil Mihael Napotnik, notar pa dr. Franc Feuš. Prva tri vprašanja je rešil Napotnik, zadnjega pa Franc Kosar (NŠAM, Sinode, š. 1, Napotnikov rokopis).

Tretja sekcija je dodelala vprašanji o čaščenju sv. Rešnjega telesa in o disciplinskih predpisih lavantinske škofije (NŠAM, Sinode, š. 1, *Singulis hisce Sectionibus*). Člani sekcije so bili Lovro Herg kot predsednik, Jožef Pajek kot referent in Tomaž Rožanc kot tajnik. Temi sta obdelala Herg in Pajek (NŠAM, Sinode, š. 1, Napotnikov rokopis).

Teme o obhajanju obletnice papeževe izvolitve, o pastoralni oskrbi mladine v tovarnah in o izpolnjevanju sinodalnih sklepov je obravnavala četrta sekcija, katere člani so bili Krištof Kanduth kot predsednik, Franc Trafenik kot referent in Ivan Mlakar kot notar (NŠAM, Sinode, š. 1, *Singulis hisce Sectionibus*).

Pri pripravi je sodeloval tudi škof Stepišnik, ki je sebi pridržal premišljevanje in pripravo osnutkov statotov za štiri vprašanja, ki jih je ocenil kot najpomembnejša: vedenje/ravnanje duhovnikov v političnih zadevah, srečanja dušnih pastirjev, skrb za ohranjanje katoliške vere in odveza od škofu pridržanih grehov (*Singulis hisce Sectionibus*).

Osnutki sinodalnih vprašanj so po razpravi dobili končno obliko z objavo v knjižici *Acta et Statuta Synodi Diocesanae Lavantinae*.

3. Potek

Sinoda, na kateri laiki niso sodelovali, je potekala v skladu s programom sinode *Ordo in actionibus Synodi Dioecessanae Lavantinae servandus*, ki ga je dal pripraviti škof Stepišnik. Program za tridnevno sinodo je določil splošni dnevni red zasedanj, obrede, molitve in postopke. V programu so bile predvidene partikularne kongregacije, tri generalne kongregacije in tri javne seje (Stepišnik 1883).

V skladu s takratnimi priporočili so generalne kongregacije potekale pred javnimi sejami. Na njih naj bi se praviloma zbrali vsi sinodalci in uradniki in razpravljali o določenih vprašanjih. Razprava o predlaganih sklepih naj bi potekala s pomočjo prokuratorja klera. Po potrebi je lahko škof za razrešitev posebnih zahtev ali vprašanj sklical tudi partikularne kongregacije.

Javne seje so bile slovesni oziroma uradni del zasedanj. Na sejah naj bi se po slovesnem obredju razglasili dekreti in prebrali osnutki sinodalnih vprašanj, temu pa bi prav tako sledila razprava (Stepišnik 1883, 3–4; Feßler 1849).

3.1 Prva generalna kongregacija

Sinoda se je začela v ponedeljek, 27. avgusta 1883, v Alojzijevi cerkvi v Mariboru s prvo generalno kongregacijo. Po uvodnih obredih in himni je sledil škofov govor, v katerem je poudaril nujnost, namen in pomen sklica sinode. Kot glavni namen je izpostavil obnovo cerkvene discipline, izboljšanje duhovniške vneme in gorečnosti in izkoreninjenje nepravilnosti. Navedel je tudi dva najpomembnejša razloga za sklic sinode.

Na prvo mesto je postavil »nesrečen in krivičen čas« ter zmanjšanje in krateenje cerkvenih svoboščin, potrebnih za izpolnjevanje od Boga zadanih nalog. Kot drugi razlog je izpostavil nastanek parlamentarizma med nekaterimi duhovniki, ki so mnenja, naj bi tudi na sinodah odločali z večino glasov, škof pa bi sklepe samo potrdil. Našteto je ostro obsodil in sinodalce pozval k skupnemu delu za uspešen potek sinode (*Acta et Statuta* 1883, 8–9).

Zasedanje kongregacije se je nadaljevalo z branjem dekretov o imenovanju sinodalnih uradnikov in članov sekcij in z volitvami desetih sinodalnih izpraševalcev, ki naj bi vodili oziroma načelovali župnijskim izpitom. Največ glasov, in to petinosemdeset, je dobil kanonik Ignacij Orožen, sledili pa so mu Franc Kosar, Lovro Herg, Krištof Kanduth, Franc Ogradi, Matija Modrinjak, Martin Strajnsak, Jakob Filip Bohinc, Jožef Jeraj in Mihael Napotnik (NŠAM, Sinode, š. 1, Examinatores Synodales).

Sinodalci so zasedanje sklenili z zahvalnimi molitvami in z naznanilom prve javne seje za naslednji dan zjutraj.

3.2 Prva javna seja

Po slovesnem prihodu v Alojzijevo cerkev in po slavnostnemu bogoslužju je prvi povzel besedo škof Stepišnik, ki je ponovno spregovoril o pomenu sinod. V tem duhu je zbrane opozoril na moč nekaterih besed, ki so lahko tudi napačno razumljene in vodijo v nevarnost. Kot takšno je navedel besedo »reformacija«. Posvaril je pred napačno [razumljeno] reformacijo, ki ne izhaja od Boga, se kaže samo na zunaj in temelji zgolj na človeškem mišljenju. Nadaljeval je z mislijo, da je Cerkev »blagodejna dela« reformacije izvajala predvsem na ekumenskih koncilih, med katerimi zavzema posebno mesto tridentinski, za iste cilje pa si prizadevajo tudi pokrajinske in škofijske sinode. Delo reformacije se mora začeti pri duhovnikih samih, zanemariti pa se ne smejo niti verniki. Škof je opozoril še na potrebo po poenotenju službe božje, cerkvene gena petja in svetih obredov (*Acta et Statuta* 1883, 13–17).

Javna seja se je nadaljevala z branjem dekretov, ki so določali zunanji potek in obliko sinode, torej začetek sinode in izpovedovanje veroizpovedi. Ta dekret je določal, da morajo sinodalci izpovedati sveto vero po obrazcu papeža Pija IV. z dodatkom prvega vatikanskega koncila o papeževi nezmotljivosti. Pred koncem je bil napovedan še sklic druge generalne kongregacije za isto popoldne (17).

3.3 Druga generalna kongregacija

Na drugi generalni kongregaciji, ki v bistvu pomeni začetek vsebinskega dela sinode, so se udeleženci lotili petih sinodalnih vprašanj. Prva štiri je preučil, pripravil in predstavil škof sam, zadnjega pa člani tretje sekcije.

Prvo vprašanje je zadevalo ohranitev in branjenje katoliške vere. Škof je povzel in citiral misel iz dogmatične konstitucije prvega vatikanskega koncila *Dei Filius*, ki je poudarila edinstveni pomen in vlogo vere in Cerkve pri zveličanju človeka: »Ker brez vere ni mogoče ugajati Bogu in priti v skupnost njegovih sinov in hčera, tudi nihče ne more nikoli doseči opravičenja brez vere in ne [doseči] večnega življenja, razen če v veri ne vztraja do konca. Da bi lahko izpolnili svoje dolžnosti do svete vere in v njej trdno vztrajali, je Bog, preko svojega edino rojenega sina, ustanovil Cerkev in ji podelil jasna znamenja, da jo bodo lahko vsi prepoznali kot varuha in učitelja razodete besede.« (52)

Škof je dal tudi navodila, skladna s tedanjim časom, za ohranjanje in varovanje vere in za preprečevanje škode. Katolikom je zapovedal, da se ne smejo udeleževati nekatoških obredov ali se poročati z nekatoliki. Prav tako ne smejo biti botri otrok nekatoškov, velja pa tudi narobe. Naročil je še, naj se katoliki izogibajo druženju z judi in obiskovanju njihovih gostiln, vendar to naročilo ne izključuje sosedске pomoči.

Škof je duhovnike opozoril tudi glede knjig in jim dal nekaj nasvetov. Duhovniki naj se izogibajo neakovostnih oziroma praznovernih knjig in knjig o lažnih čudežih. Pozitivno pa je ovrednotil delovanje Mohorjeve družbe, saj naj bi duhovniki svojim vernikom priporočali, da kupujejo njihove knjige. Duhovnikom je še svetoval, naj revnejšim tudi zastonj ponujajo dobre knjige in naj se trudijo, da bi v župnijah obstajale knjižnice, kjer bi verniki lahko zastonj oziroma poceni prišli do dobrih knjig in dnevnikov (52–56).

Škof je v nadaljevanju predstavil problem, ali naj se duhovniki udeležujejo v političnih zadevah ali ne. V povzetku problema je najprej poudaril, da se na to vprašanje ponujata dva različna odgovora. Po mnenju nekaterih se duhovniki ne smejo ukvarjati s politiko, drugi pa menijo, da se duhovniki ne morejo popolnoma izolirati od političnih vprašanj, ker ta mnogokrat zadevajo tudi njihove vernike. Kot navodilo je navedel pismo papeža Leona XIII. španskim škofom z dne 8. 12. 1882, v katerem je papež poudaril, kako se ne spodobi, da bi se duhovniki preveč vneto vmešavali v politične spore, ker bi se lahko zdelo, da se bolj ukvarjajo s človeškimi kakor z božjimi rečmi. Duhovniki morajo pri političnem udejstvovanju paziti, da ne pozabijo svoje prvotne službe.

Katoliškim časnikarjem je škof svetoval vljudnost in zadržanost ter izogibanje ostrim besedam in napadom. V diskusijah glede pravic Cerkve in katoliške doktrine morajo biti hladni in umirjeni, saj bodo le tako lahko dosegli zmago.

Iz škofovega izvajanja izhaja, da duhovniki ne morejo ali/in ne smejo biti popolnoma indiferentni do političnih reči. Škof duhovnikom resda ni prepovedal političnega udejstvovanja, vendar morajo biti pozorni, da jih to ne bi oviralo pri izpolnjevanju duhovniških dolžnosti. Prepovedal pa jim je, da bi brez posebnega dovoljenja nastopili politično funkcijo (56–58).

Manj podrobno je škof izdelal vprašanje o duhovniških posvetih. Napovedal je, da namerava tudi v prihodnje sklicevati škofijske sinode. Če pa sklica ne bo, se bodo duhovniki srečevali na pastoralnih konferencah. V navadi ostane tudi izdelovanje »bogoslavskih« vprašanj, kakor je bilo določeno že v štiridesetih letih (58–59).

Zadnje vprašanje, ki ga je obdelal Stepišnik, je govorilo o grehah, za katere lahko dá odvezo v lavantinski škofiji samo škof. Glede tega ni bilo posebnih novosti, saj so ostali štirje, kakor so bili dotlej: umor (tudi samomor, splav in kontracepcija), nasilje nad starši, incest in *laesae maiestatis*. Glede fakultet za odvezo je potrdil dotedanje pravice dekanov in konzistorialnih svetnikov in določil še nekatere posebne priložnosti, ob katerih je ta oblast trajno ali začasno podeljena posameznim ali vsem duhovnikom, župnikom ali kuratom, in to v morebitni smrtni nevarnosti, zaradi velike oddaljenosti, ob priliki svetega misijona ... itd. (59 – 61).

Nazadnje so na drugi generalni kongregaciji obravnavali še disciplinska vprašanja in določbe v lavantinski škofiji. Določeno je bilo, naj se duhovniki v tem pogledu ozirajo na zbirko predpisov *Sammlung spezieller Disziplinar- und Pastoral- Vorschriften für die Diözese Lavant*.

Z besedami tridentinskega koncila so duhovnikom svetovali moralno in vzorno vedenje, saj se ne spodobi, da bi živeli nečastno življenje.

Med disciplinskimi predpisi je imela posebno mesto prepoved obiskovanja gostiln. Klerikom so zapovedali, naj se gostišč, razen če ni nujno potrebno, raje izogibajo. Prav tako so prepovedali [pretirano] pitje alkohola in odsvetovali pretirano veseljačenje.

Ostrejši ton je sekcija izbrala še v nadaljevanju, saj je strogo prepovedala, da bi župnijska kuharica obedovala skupaj z župnikom in kaplanom, ker bi tako lahko prisluškovala njenim pogovorom. Določili so, da je treba morebitne zlorabe takoj izkoreniniti.

Za duhovnike je bila ponovno potrjena dolžnost rezidiranja v župniji, kakor je določal že tridentinski koncil. Za daljša potovanja morajo dušni pastirji dobiti dovoljenje dekana ali škofijskega ordinariata. Nazadnje so duhovnikom v spomin priklicali duhovniško obljubo spoštovanja in pokorščine svojemu škofu (61–66).

Sledila je svobodna diskusija, nato so sinodalci po prokuratorju predložili naslednje zahteve:

- odpravi naj se zakon z dne 7. maja 1874, ki je določal davke za verski sklad;
- povišanje cerkvene kongrue;
- katehetom naj se poleti in pozimi priskrbi prevoz v oddaljene podružnične šole;
- dovoli naj se blagoslov sv. Blaža, ki ga ni v sekvskem obredniku;
- praznik sv. Cirila in Metoda naj se povzdigne v praznik prvega reda;
- v sili naj se dovoli biniranje,
- priskrbi naj se avtentičen prevod litanij Jezusovega imena, litanije Kristusovega trpljenja pa naj se povzdignejo v liturgične litanije (18–19).

Poleg omenjenih zahtev je nekaj udeležencev sinode s prvopodpisanim Božidarjem Raičem na čelu vložilo tudi štiri pisne predloge, med katerimi so trije zadevali jezikovna vprašanja:

- matične knjige (rojstne, poročne in mrliške) naj se vodijo v slovenskem jeziku (NŠAM, Sinode, š. 1, Propositio de matriculis parochialibus, 28. 8. 1883);
- v bogoslovje naj se kot obvezni predmet v vseh štirih letih uvede stara cerkvena slovanščina (NŠAM, Sinode, š. 1, Propositio de lingua palaeoslovenica, 28. 8. 1883);
- v bogoslovju naj se predmeti, ki so bili dotlej v nemškem jeziku, poučujejo v slovenskem jeziku (NŠAM, Sinode, š. 1, Propositio de disciplinis theologicis, 28. 8. 1883).

Te tri predloge je škof Stepišnik dal v obravnavo posameznim sekcijam (*Acta et Statuta* 1883, 19).

3.4 Druga javna seja

Druga javna seja se je začela naslednjega dne, v sredo, 29. 8. 1883. Po predpisanih obredih se je škof ponovno obrnil na duhovnike in jim spregovoril o njihovem poslanstvu in nalogi: »Imejte nas vendar za Kristusove služabnike, za oskrbnike božjih skrivnosti.« (1 Kor 4,1) Obenem jih je posvaril pred neslogo in jih na podlagi besed apostola Pavla poučil, da lahko neslogo premagajo le s sledenjem apostolom in njihovim zakonitim naslednikom, ker ti ne učijo druge doktrine kakor to, ki so jo prejeli od Kristusa, in ne širijo drugih svetih skrivnosti, zakramentov, kakor tistih, ki jih je postavil sam Gospod in jih prepustil Cerkvi, da jih ob pomoči Svetega Duha nedotaknjene varuje. Zbrane sinodalce je posvaril še pred lažno človeško modrostjo in jih spodbudil, naj vztrajno hodijo po poteh apostolov. Vendar se morajo pri tem tudi zavedati, da svet duhovnikov ne poplača z ljubeznijo, temveč s sovraštvom: »Če bi bili od sveta, bi

svet ljubil, kar je njegovo; ker pa niste od sveta, ampak sem vas jaz odbral od sveta, vas svet sovraži.« (Jn 15,19) V tolažbo naj jim bo misel, da jim bo na koncu sodil edinole Gospod (*Acta et Statuta* 1883, 21–24).

V nadaljevanju seje so najprej razmišljali o pomenu in čaščenju zakramenta sv. Rešnjega telesa, in to na podlagi Tomaža Akvinskega. Da bi pospeševali čaščenje tega zakramenta, je bila dne 27. maja 1881 v stolni cerkvi sv. Janeza Krstnika v Mariboru ustanovljena Družba vednega češčenja presvetega Rešnjega telesa za podporo ubožnih cerkva lavantinske škofije. Sinoda je duhovnike pozvala, naj omenjeno bratovščino širijo in spodbujajo ter skrbijo za gorečnost njenih udov (66–68).

Kot drugo vprašanje so bili na vrsti sveti misijoni. Misijoni in duhovne vaje so potrebni in koristni tako laikom kakor klerikom, tako dobrim kakor slabim, saj dobre spodbujajo, da se še poboljšajo, slabe pa, da se povrnejo k Bogu. Večdnevni misijoni spodbujajo ljudi h krepitvi pobožnosti in k vrednemu prejemanju zakramentov. Misijone je treba kot zdravilo organizirati predvsem v velikih župnijah, kjer duhovnik zaradi številčnosti ovčic ne more opraviti vseh dolžnosti, in nadalje v župnijah, kjer se kaže slabo npravstveno stanje ali pa znamenja upadanja pobožnosti. Na koncu je bilo izrečeno tudi povabilo, naj kleriki in premožni laiki ustanovljajo pobožne ustanove za misijone (68–69).

Tudi pri naslednjem vprašanju o duhovnih vajah klerikov so ponovili, da duhovne vaje niso koristne in potrebne samo laikom, temveč tudi klerikom. Duhovne vaje – tako sinoda – so potrebne dobrim duhovnikom, hkrati pa so najučinkovitejšo zdravilo pri spreobrnitvi slabih. Sinoda je duhovnike pozvala k občasnim nekajdnevnim duhovnim vajam v samoti in k udeležbi pri skupinskih škofijskih duhovnih vajah, namenjenih duhovni obnovi (70–71).

Pri vprašanju o cerkvenem petju so na podlagi sklepov tridentinskega koncila poudarili pomen glasbe in petja za krepitev pobožnosti in za slovesnejšo liturgijo. Poročevalci so pohvalili slovenski narod, ki je v preteklosti pogosto kazal vnemo in dar za cerkveno petje in za komponiranje. Vendar so se stvari v času do sinode spremenile in pri cerkveni glasbi je – tako sinoda – opaziti cel kup napak in pomanjkljivosti, ki jih skušajo odpraviti družba sv. Cecilije, pesmarice, ki jih izdaja Mohorjeva družba, in skrb nekaterih duhovnikov. Po naročilu sinode so dušni pastirji dolžni skrbeti za to, da se bodo mladi seznanili s petjem in z besedili cerkvenih pesmi.

Pri cerkveni glasbi je simfonična oziroma instrumentalna glasba dovoljena le zmerno, med mašo pa je treba prepevati po liturgiji predpisane pesmi. Izjemo lahko pome-nijo le pesmi v čast Mariji in svetnikom.

Na koncu so pozdravili tudi petje v ljudskem jeziku. Želeno je namreč, da se ob manjših praznikih in pri vsakodnevni svetih mašah sliši petje v domačem jeziku, ker se duha in vere nič ne dotakne bolj, kakor da se vsi glasovi vernikov enoglasno in z enim srcem dvigajo k božjemu prestolu (71–72).

Nazadnje so obravnavali še pogoje in zadržke za upokojevanje ter upokojene duhovnike in deficiente. Že v samem začetku so s citatom iz Matejevega evangelija nazkazali vsebino sinodalnega sklepa: »Kdor pa bo vztrajal do konca, bo rešen« (Mt 24,13), češ da te besede še posebno veljajo za duhovnike. Po mnenju sinode tisti duhovniki, ki hočejo prerano stopiti v pokoj, premalo cenijo Kristusove besede o delavcih v Gospodovem vinogradu: »Rekel jim je: 'Žetev je obilna, delavcev pa malo. Prosite torej Gospoda žetve, naj pošlje delavce na svojo žetev.'« (Lk 10,2) Sinodalcem so navedli zglede iz Stare in iz Nove zaveze in iz tradicije, ki so dolgo živeli in se odlikovali v slu-

ženju Bogu in v premagovanju težav.

Na sinodi so bile našteje in pograjane tudi nepravde okoliščine oziroma vzroki, zaradi katerih so nekateri duhovniki skušali stopiti v pokoj. Mednje sodijo kopičenje materialnih dobrin in težave s pastoralno ali gospodarsko dejavnostjo. Ne spodobi se namreč, da bi zapravljali prežete talente. Duhovniki morajo biti pozorni, da ob dnevu sodbe ne bi zaslišali Gospodovih besed, zapisanih pri Luku (19,22–23): »Po tvojih ustih te bom sodil, malopridni služabnik. Vedel si, da sem strog človek, ki jemljem, česar nisem vložil, in žanjem, česar nisem vsejal. Zakaj torej nisi vložil mojega denarja v hranilnico in bi ga jaz ob vrnitvi dobil s obrestmi vred?« Na sinodi so pograjali tudi tiste, ki bi hoteli stopiti v pokoj zaradi težav s cerkveno disciplino, zaradi simuliranja bolezni ali mnenja, da niso bili dovolj poplačani za svoje zasluge.

Kot protiatež tem strogim zahtevam so navedli konstitucijo papeža Pija V. iz leta 1568 *Quanta ecclesiae*, po kateri lahko škofje sprejmejo odpoved duhovniški službi zaradi starosti ali bolezni. Sklenili so s pozivom duhovnikom, naj brez legitimnih vzrokov ne odhajajo s svojega mesta in da se upokojeni zaradi pomanjkanja duhovnikov vrnejo na delo (*Acta et Statuta* 1883, 72–75).

Po razpravi o predlaganih osnutkih so z blagoslovom končali drugo javno sejo in za popoldne napovedali tretjo generalno kongregacijo.

3.5 Tretja generalna kongregacija

Na zadnji generalni kongregaciji so po opravljenih obredih in večernicah poslušali poročilo sekcij o vloženi predlogih v zvezi z uporabo slovenskega jezika. Glede matičnih knjig so se člani sekcij sklicevali na sklepe pastoralnih konferenc iz let 1871 in 1882, v katerih je bilo določeno, da se morajo matične knjige voditi v nemščini, ker so hkrati tudi državne knjige, zato pa je treba pri pisanju upoštevati državne določbe (*Schluß-Protokol* 1883, 12). Prav tako so zavrnilo uvedbo stare cerkvene slovanščine v bogoslovje, ker je bil takratni uči red določen na škofijski konferenci na Dunaju leta 1856, ki ga bi bilo mogoče spremeniti le na podlagi dogovora med škofi (12–13). Nasprotno pa so se zavzele, da bi se poleg pastirne in katehetike tudi eksegeza Stare in Nove zaveze predavala v slovenščini, v slovenščini naj bi bile tudi meditacije (*Acta et Statuta* 1883, 26).

Škof Stepišnik se je izognil direktnemu odgovoru, obljubil pa je, da bo po svoji moči podpiral predloge (26). Ti trije predlogi tako niso bili vključeni med sinodalne statute.

Po tej razlagi so se lotili vprašanj o duhovniški obleki in o oporokah. Glede obleke in noše so v uvodu navedli besede papeža Inocenca III., ki je izjavil, da habit ne naredi meniha. Sinoda je dodala, da obenem tudi velja: duhovnik, ki odvrže duhovniško obleko, odvrže tudi duhovništvo in si obleče zemeljsko in posvetno.

Na sinodi je bilo ponovljeno, naj duhovniki med opravljanjem svojih duhovniških dolžnosti nosijo talar, ob drugih priložnostih, ki niso povezane s cerkveno službo, pa navadno obleko, vendar mora biti resna, dostojna in črna. Prav tako je klerikom prepovedano, da bi imeli modno pričesko ali nosili brado, kakor je navada pri laikih. Duhovnike so tudi opozorili, da so duhovniško nošo v lavantinski škofiji obravnavala že določila iz petdesetih let (75–78).

Glede oporok je sinoda opozorila, da je treba pri premoženju, ki ga imajo v lasti oziroma upravljajo kleriki, razlikovati med »bona patrimonialia«, »bona industrialia« in »bona parsimonialia« in da lahko v oporoki svobodno razpolagajo le s prvima dvema. Pri tem so opozorili na staro načelo, da lahko duhovniki oporočno razpolagajo s

sadovi beneficijev, vendar samo v pobožne namene.

Natančneje so še opredelili, da je treba pri sestavljanju testamentov upoštevati tudi civilne zakone. Duhovnikom so svetovali, naj zapuščajo volila svojim sorodnikom samo zaradi revščine ali mladoletnosti in ne zato, da bi ti obogateli. Prepovedali so jim, da bi zapuščali volila svojim gospodinjam, ker bi to lahko povzročilo pohujšanje. Seveda pa lahko zanje in za druge služabnike poskrbijo z rentami.

Razlago te točke so končali s pozivom klerikom, naj z dobrinami in sadovi beneficijev razpolagajo v skladu s cerkvenimi zakoni in naj zapuščajo volila v pobožne namene. Med temi so omenili malo semenišče, društvo za pomoč ostarelim duhovnikom in druge pobožne ustanove (75–80).

Sinodalci so obe temi sprejeli z aklamacijo in tako sklenili zasedanje.

3.6 Tretja javna seja

Sinoda se je končala dne 30. avgusta 1883 s tretjo javno sejo, ki jo je prav tako začel škof z nagovorom o duhovnikih, o edinosti duhovnikov/duhovništva in Cerkve in o ljubezni, tesno povezani z edinostjo. Edinost duhovništva je poudaril tudi v povezavi s cerkveno hierarhijo, ki jo je postavil sam Kristus. Iz tega sledi, da ne obstaja nobena druga oblast, ki bi bila tako malo diskriminacijska kakor Cerkev, saj jurisdikciji starejšega ustreza služba kanonične pokorščine, vse to pa se dogaja prek ljubezni. Škof je svojo trditev podkrepil s svetopisemskima izrekoma, ki zadevata to razmerje: »Nikar ne nastopajte gospodovalno do tistega, kar vam je zaupano, ampak bodite čredi v zgled!« (1 Pt 5,3) in »Poslušajte svoje voditelje in jih ubogajte. Oni namreč bedijo nad vašimi dušami kot tisti, ki bodo dajali odgovor. Tako bodo mogli to delati z veseljem in ne bodo vzdihovali, saj vam to ne bi nič koristilo.« (Heb 13,17) Škof je duhovnikom položil na srce, naj se trudijo, da bi bili eno, da bi vztrajali v ljubezni in da med njimi ne bi bilo razprtij (*Acta et Statuta* 1883, 27–32).

Po Stepišnikovem govoru so najprej govorili o večernih izhodih. Po njihovem mnenju se ne spodobi, da bi se kleriki zvečer predolgo zadrževali zunaj, ker bi to lahko škodilo njihovemu dobremu glasu. Pravilo naj bi veljalo tudi za rekreacijo. Župnijskim duhovnikom so naročili, da morajo obedovati za skupno mizo, in obenem prepovedali, da bi kaplani obedovali posebej (81–82).

Naslednje vprašanje je obravnavalo društvo duhovnikov lavantinske škofije, ki je duhovnikom potrebno tudi zato, ker zaradi slabih materialnih možnosti in zaradi nezadostnih dohodkov in rastočih izdatkov upada njihova vnema za služenje. V ta namen je škof Stepišnik že leta 1864 ustanovil sklad za pomoč ostarelim duhovnikom *Fundus emeritorum*. Podobne potrebe so se pozneje pokazale tudi pri duhovnikih, ki so jih doletele bolezni ali druge nesreče. Da bi odpravili te težave, se je leta 1873 omenjeni sklad preoblikoval v *Društvo duhovnikov lavantinske škofije*. Sinoda je duhovnike pozvala, naj se včlanijo v društvo in da se društva spomnijo tudi v oporoki (82–83).

Na širše pastoralno področje je sinoda posegla s vprašanjem glede skrbi za mlade, ki delajo v tovarnah. Sinodo je skrbela predvsem moralna vzgoja te mladine. Dušne pastirje so pozvali, naj poskrbijo, da zaposlena mladina ne bi trpela duševne ali telesne škode. Zato si morajo kar najbolj prizadevati, da bi dečki in deklice, ki delajo v tovarni, ob nedeljah in praznikih ali po končanem delu [lahko] prihajali v cerkev, poslušali krščanski nauk, bili pri velikonočnem izpraševanju in vredno prejemali zakramente. Po besedah poročevalcev bi bilo želeti, da bi otroci oziroma mladostniki, ki so že prerasli

šolske klopi, zdravi in celoviti prerasli to goreče, a nevarno obdobje, k temu pa naj bi pripomogla tudi pobožna društva, ki jih je treba ustanoviti in skrbno varovati (83–84).

Pred koncem je sinoda še enoglasno odločila, da bodo po vsej škofiji praznovali obletnico papeževe izvolitve bodisi na dan izvolitve ali v nedeljo zatem (84–85).

Sinodalno razpravo je končal sklep o upoštevanju sinodalnih statotov. Pripravljalci so navedli, da se zavedejo, kako človeške napake ne izhajajo iz pomanjkljivosti zakonov, ampak iz neupoštevanja teh zakonov. Zato so ukazali, naj se sinodalni statuti učinkovito izvajajo, treba pa jih je vključiti tudi v pastoralno dejavnost. Vse redovne in župnijske predstojnike, predvsem dekane, so strogo zavezali, naj vztrajajo pri izpolnjevanju odlokov. Praktični del sklepa je bil poziv, da si morajo v tridesetih dneh priskrbeti izvod aktov in statotov (85–86).

Po branju statotov je sledil še sklepni govor škofa, ki je zbrane ponovno pozval k upoštevanju sklepov. Dejal je, da so z božjo pomočjo končali delo, ki so ga začeli. Za naprej jim je položil na srce, da je treba zaupati božji milosti, ki daje rast: »Jaz sem zasadil, Apolo je zalil, Bog pa je dal rast, tako da ni nič tisti, ki sadi, in nič tisti, ki zaliva, ampak tisti, ki daje rast, Bog.« (1 Kor 3,6–7) Razglasil je, da so sklepi in statuti, sprejeti na sinodi, obvezujoči za vse klerike, zato jih morajo vsi brez izjeme izpolnjevati (*Acta et Statuta* 1883, 32–33).

Sinoda je bila razpuščena z dekretom o dokončanju sinode in o sklicu naslednje, napovedane za naslednje leto. Če pa to ne bi bilo mogoče, bo sklic v bližnji prihodnosti. Nadalje so še preverili navzočnost na sinodi in končali s predpisanimi obredi in z zahvalo škofu.

4. Ocena

Stepišnikova sinoda iz leta 1883 odseva duha takratnega časa in katoliške doktrine. V obdobju po prvem vatikanskem koncilu, ki se ga je udeležil tudi škof. Pri pripravi sinodalnih dokumentov in statotov so se škof in člani sekcij sklicevali na različne avtoritete. V prvi vrsti je treba omeniti Sveto pismo, sklepe tridentinskega koncila, navodila papežev Benedikta XIV. in Inocenca III. in sklepe drugih pokrajinskih sinod (Dunaj, Praga). Pogosto so upoštevali in navajali sklepe in zapisnike pastoralnih konferenc lavantinske škofije. Poudarili so tudi sklepe že omenjenega prvega vatikanskega koncila, saj so v statutu povzeli vsebino koncilске dogmatične konstitucije o katoliški veri *Dei Filius*. Prav tako so morali sinodalci slovesno priseči po besedilu tridentinske veroizpovedi z dodatkom o papeževi nezmotljivosti.

Škof Stepišnik si je kot glavni namen sinode zastavil poenotenje cerkvene discipline, običajev in prakse. V tem oziru je sinoda najprej poskrbela za kodifikacijo že uveljavljenih pravil, dodala je le nekaj podrobnosti oziroma praktičnih nasvetov in odpravila nekaj nejasnosti.

S sinodo je škof Stepišnik uveljavil škofovsko avtoriteto do zbora duhovnikov s poudarjanjem škofove zakonodajne oblasti. Ker je škof Stepišnik obravnavo nekaterih vprašanj in pripravo elaboratov pridržal sebi, lahko vidimo, katera področja so se mu zdela najpomembnejša. Tako je pripravil osnutka statotov o skrbi za ohranjanje katoliške vere in o odvezi od škofu pridržanih grehov. Poleg teoloških vprašanj je škof preučil tudi aktualno vprašanje tedanjega časa o tem, kako naj se duhovniki ravnaajo v

političnih zadevah. Vidimo, da je prisojal velik pomen skupnemu delu duhovnikov, saj je pripravil še elaborat o srečanjih dušnih pastirjev. Iz njegovih govorov lahko sklenuemo, da sta mu bila zelo pri srcu tudi duhovniška edinost in izogibanje razprtijam.

Sinoda se je ukvarjala predvsem z duhovniki in z notranjim življenjem Cerkve, manj pa z zunanjimi pastoralnimi vprašanji, ki bi nagovarjala laike. Sinoda je pokazala velik socialni čut, ki je bil usmerjen predvsem k potrebam klerikov, manj laikov. Ne moremo pa zanikati, da niso prepoznali nekaterih kričečih socialnih in moralnih problemov takratnega časa, predvsem mladine. Dokaj pogosto so se sklicevali na moralno noto in na skrb za dober glas.

V razpravi se je pokazal tudi interes nekaterih duhovnikov za uveljavljanje slovenskega jezika. Sinoda je poudarila, da ima škof zaradi širših cerkvenih in državnih predpisov zvezane roke. So pa na sinodi spodbudili slovensko cerkveno petje. Pozitivno so orednotili tudi delovanje nekaterih društev, med katerimi velja omeniti Mohorjevo družbo, Družbo sv. Cecilije in Društvo duhovnikov lavantinske škofije, in duhovnike spodbudili k delovanju v njihovo korist.

Začeto sinodalno delo je nadaljeval Stepišnikov naslednik na škofijskem sedežu Mihael Napotnik.

Reference

- Acta et Statuta Synodi Dioecsanæ Lavantinae.** 1883. Maribor: Lavantinski škofijski ordinariat.
- Feßler, Joseph.** 1849. *Ueber die Provincial-Concilien und Diöcesan-Synoden.* Innsbruck: Felician Rauch.
- Kirchliches Verordnungs-Blatt für die Lavanter Diözese.** 1883. Zv. 2. Maribor: Lavantinski škofijski ordinariat.
- Napotnik, Michael.** 1883. *Kratko poročilo o prvi Lavantinski diecezni sinodi obhajani v Mariboru dne 27.–30. avgusta 1883.* Maribor: Samozaložba.
- NŠAM – Nadškofijski arhiv Maribor, Zbirka Sinode:**
- Examinatores Synodales.
 - Napotnikov rokopis Synodus Diocesana.
 - **Propositio de disciplinis theologicis,** 28. 8. 1883.
 - **Propositio de lingua palaeoslovenica,** 28. 8. 1883.
- **Propositio de matriculis parochialibus,** 28. 8. 1883.
 - **Singulis hisce Sectionibus sequentia Shemata deliberanda et elaboranda assignante et quidem.**
- Schluß-Protokol über die im J. 1882 in der Lavanter Diözese abgehaltenen Pastoral-Conferenzen XXXV.** 1883. Maribor: Lavantinski škofijski ordinariat.
- Schluss-Protokoll über die bei den Pastoral-Conferenzen des Jahres 1862 in der Lavanter Diözese besprochenen Gegenstände, und darüber festgesetzten Bestimmungen XV.** 1863. Maribor: Lavantinski škofijski ordinariat.
- Schluss-Protokoll über die im J. 1881 in der Lavanter Diözese abgehaltenen Pastoral-Conferenzen XXXIV.** 1881. Maribor: Lavantinski škofijski ordinariat.
- Stepišnik, Jakob.** 1883. *Ordo in Actionibus Synodi Dioecsanæ Lavantinae servandus.* Maribor: Škofijski ordinariat.